

JAN OULÍK, Znaky donátorů na obrazech svatováclavského cyklu v bazilice sv. Václava ve Staré Boleslavi

Na základě určení znaků a rozboru doprovodných nápisů vyplynula donátorská struktura, kterou tvořili čtyři probošti – obnovitelé staroboleslavské kapituly (nejstarší kapituly v zemi), po nich následují čtyři hodnostáři pražské metropolitní kapituly, dále staroboleslavští kanovníci a také několik laiků – příslušníků nižší šlechty, zastávajících zemské úřady.

Iniciátorem celého podniku byl nepochybně staroboleslavský probošt a současně kapitulní děkan Jiří Vojtěch Aster (proboštem od podzimu 1667 do své smrti 1681). Aster byl současně donátorem 4. obrazu, datovaného dodnes čitelným letopočtem 1669, další datace se nachází na 13. obraze (27. ledna 1671). A tomuto časovému rozmezí v podstatě odpovídá i datace podle malovaných znaků a iniciál kolem nich. Poslední dva obrazy (15. a 16.) zavěšené pod kruchtou však vznikly o něco později, roku 1681.

Určení autora, či spíše autorů maleb svatováclavského cyklu zůstává úkolem pro historiky a historiky umění.

Do období působení probošta Astera spadá rovněž výzdoba bočních kaplí ve staroboleslavském mariánském poutním kostele s velkými plastickými znaky donátorů z řad aristokracie. Za jeho éry došlo také k výstavbě kaplí tzv. Svaté cesty z Prahy do Staré Boleslavi, jejichž zaniklou výzdobu (rovněž se znaky donátorů) známe jen zprostředkovaně díky dobovým knižním ilustracím. Probošt Aster byl donátorem výzdoby poslední, v pořadí 44. kaple.

Jan Oulík, The coats-of-arms of donors in the paintings of the St. Wenceslas cycle in the Basilica of St Wenceslas in Stará Boleslav

Based on the determination of the coats-of-arms and the analysis of accompanying inscriptions, the donors were found to be four provosts, who restored the canonry in Stará Boleslav (the oldest canonry in the country), and consequently four dignitaries of the Prague metropolitan canonry, and also canons from Stará Boleslav and also several laymen – members of the lower nobility who held provincial offices.

Jiří Vojtěch Aster, the provost (from autumn of 1667 till his death in 1681) and at the same time the dean of the canonry in Stará Boleslav, was undoubtedly the person who initiated the whole cycle. Aster was also the donor of the fourth painting which originated in 1669 (the inscription is still legible today). The 13th painting also bears the date on which it was finished (27 January 1671). This time span in fact corresponds to the period during which the coats-of-arms and the surrounding inscriptions were painted. The last two paintings (no. 15 and 16) hung under the organ loft, however, were painted several years after that – in 1681.

Who the authors of the paintings of the St. Wenceslas cycle were is yet to be unveiled by historians and art historians.

The decorations of the side chapels in the Virgin Mary's pilgrimage church in Stará Boleslav, including large relief coat-of-arms of the aristocratic donors, also come from the period of Provost Aster. This period also saw the construction of the chapels that are part of the "Holy Route" from Prague to Stará Boleslav, whose no-longer-existent decorations (including the donors' coats-of-arms) can only be remembered from the period book illuminations. Provost Aster was the donor of the decoration of the last, 44th chapel.

TEREZA ZBORNÍKOVÁ, Epitafní oltáře Smiřických v Kostelci nad Černými lesy

Problematice renesančních malovaných epitafů se čeští badatelé začali postupně věnovat ve druhé polovině 20. století. Obrazy epitafního charakteru vzniklé v Praze v době vlády Rudolfa II. se poměrně hojně objevovaly v literatuře. Ta se však věnovala primárně rudolfinskému umění. Na problematiku spjatou s renesančními malovanými epitafy upozornila až Jarmila Vacková na konci 60. let 20. století. Nejvýraznějším počinem, který otevírá problematiku renesančních malovaných epitafů, pak byla výstava Ku věčné památce. Malované renesanční epitafy v českých zemích, která se konala roku 2007 v Muzeu umění Olomouc a k níž byl vydán stejnojmenný katalog. Olomoucká výstava však seznámila jen s díly moravské provenience a s Radoušovými chrudimskými epitafy.

Geografické území Čech ale dokládá rovněž hojný výskyt uměleckých děl tohoto druhu. Mnohdy se jedná o epitafy s vysokým uměleckým potenciálem. Kvalitní a ikonograficky bohaté jsou například epitafní archy jindřichohradecké, jáchymovský soubor oltářních epitafů a epitafní oltáře Smiřických v Kostelci nad Černými lesy.

Předkládaný příspěvek si klád za cíl seznámit čtenáře s charakterem epitafní malby v českém renesančním umění, o němž se často hovoří jako o fenoménu. Stručná základní charakteristika se dotýká problematiky konfesionality, která je bezpochyby spjata s těmito díly. Jádrem studie je pak obsáhlý umělecko-historický a ikonografický popis epitafních oltářů Smiřických nacházejících se v zámecké kapli sv. Vojtěcha na zámku v Kostelci nad Černými lesy. Autor (autoři) epitafních oltářů Smiřických pracovali s řadou nezaměnitelných grafických předloh. Ačkoliv je určila již Jarmila Vacková ve svém článku z konce 60. let 20. století, poprvé se zde setkáváme rovněž s jejich obrazovou komparací.

Studium problematiky renesančních malovaných epitafů, kterému se v posledních letech věnuje řada historiků umění, přináší mnoho nových poznatků a vyplňuje v literatuře dlouhotrvající mezeru, díky níž poznání české renesanční malby již nezůstává ve stínu ostatních dějinných epoch. Důkladné, nejen soupisové práce posledních let tak otevírají stále nové otázky a poukazují na širší problematiku, která si bezpochyby zaslouží zájem odborné veřejnosti.

Tereza Zborníková, Epitaph altars of the Smiřický family in the town of Kostelec nad Černými lesy

The interest of Czech researchers in Renaissance painted epitaphs slowly started to increase in the second half of the 20th century. Epitaph-like paintings that originated in Prague during the reign of the Rudolph II were quite frequently featured in the literature which, however, primarily focused on art in Rudolph II's era. It was as late as at the end of 1960s when Jarmila Vacková drew attention to the topic of Renaissance painted epitaphs. The key event that opened this topic up was an exhibition called In Eternal Memory. Renaissance painted epitaphs in the Czech Lands, which took place in the Art Museum in Olomouc in 2007. A homonymous catalogue was issued on this occasion. However, Moravian painted epitaphs and epitaphs from the town of Chrudim painted by Radouš were the only works exhibited in Olomouc.

There was also an abundance of similar pieces of art in the geographical area of Bohemia. Often these epitaphs had a high artistic potential. Epitaphs from the towns of Jindřichův Hradec, Jáchymov (a set of altar epitaphs) and Kostelec nad Černými lesy (the Smiřický family's epitaph altars) are also of high quality and are rich in various iconography.

This article aimed to acquaint the readers with the character of painted epitaphs in the Czech Renaissance art, which is often viewed as an outstanding phenomenon. The paper provides a basic description of the confession-related issues, which is undoubtedly linked to these works of art. The core of the study is a detailed description, in terms of the art history and iconography, of the epitaph altars of the Smiřický family located in St. Adalbert Chapel in the Castle of Kostelec nad Černými lesy. The authors of the Smiřický family's epitaph altars worked with an array of unmistakable graphic models. Although Jarmila Vacková

defined the models in her article in late 1960s, this is the first time we can see their visual comparisons.

A number of art historians have been conducting research into Renaissance painted epitaphs recently bringing a great deal of new information and filling in the gap that existed in the field in the past; now the study of Bohemian Renaissance painting is no longer eclipsed by the study of other historic periods. In recent years, thorough works, not only itemisations, have raised new questions and shown the breadth of the issue, which undoubtedly deserves the interest of the specialised public.

MARTIN HŮRKA, Veřejný notář a klerik Budislav Havlův z Vyšehořovic (* před cca 1310 – † 1368)

Článek podhalil kariéru dosud nepřiliš známé postavy dějin lucemburských Čech – Budislava Havlova z Vyšehořovic. Tento nižší šlechtic působil nejprve ve veřejném notariátu, kde se měl možnost díky činnosti pro pražskou kapitolu seznámit s Arnoštem z Pardubic (mj. ho prameny jmenují jako Arnoštova osobního kaplana). Jako veřejný notář zlistiňoval právní záležitosti pro významné instituce a osoby (mj. pro Arnošta z Pardubic či Karla IV.). Později se rozhodl věnovat cele církevní kariéře. Nejprve je jmenován členem olomoucké kapituly, posléze ho vidíme na farářských pozicích v Telči či na Starém Městě pražském, závěrem života se stal sakristánem pražské kapituly. Spolu s bratry vlastnil dva domy nedaleko Pražského hradu. Budislav patrně nebyl jediným z rodu, který se uplatnil v nejvyšších patrech arcibiskupského či královského dvora, na což odkazují erby rodu v nejstarších českých erbovnících.

Martin Hůrka, Notary public and clergyman Budislav Havlův of Vyšehořovice (*approx. before 1310 – † 1368)

The article somewhat revealed the career of an as-yet not very well-known figure of the history of Luxemburg Bohemia – Budislav Havlův of Vyšehořovice. This member of the lower nobility first worked as a notary public, where he had the opportunity to meet Arnošt of Pardubice (and according to the sources, he was Arnošt's personal chaplain) thanks to his activities performed for the Prague Canonry. As a notary public he made out legal documents for key institutions and persons (such as Arnošt of Pardubice or Charles IV). In later years, he decided to devote himself fully to the church. First he was appointed a member of the Olomouc Canonry, later on he was a parson in Telč and the Old Town of Prague and in the last years of his life he became a sacristan within the Prague Canonry. Along with his brother, he owned two houses near Prague Castle. Budislav was probably not the only one of his family who made it to the top tiers of the archiepiscopal or royal court, as documented by the coat-of-arms in the oldest Bohemian collections of coats-of-arms.

JAN ŠIMEK, Náklady na činnost říčanského hrdelního soudu v letech 1667–1757

Činnost hrdelního soudu poddanského městečka Řičan v letech 1667–1757 je podrobně dokumentována v šesti soudních manuálech, které mimo jiné obsahují i 63 výčtů finančních nákladů na kriminální procesy. Obsahem studie je rozbor těchto výčtů nákladů: zkoumány jsou jednak částky vydané na jednotlivé procesy i celková nákladnost zajištění výkonu hrdelního práva, jednak podíl jednotlivých složek (strava delikventů, náklady na výkon exekuce, soudní režie) na celkové částce za proces. Celková částka 1 969 zlatých vydaná za celé období na kriminální procesy by byla pro městečko typu Řičan značnou zátěží, Řičanští ale u většiny procesů vedených ex officio žádali o proplacení výloh stát (možnost žádat o proplácení výdajů byla upravena v zákoníku Josefa I. vydaném roku 1707, naprostá většina výčtů nákladů proto pochází z první poloviny 18. století). Hotové peníze soud získával od kontribučních úřadů panství Uhříněves a Škvorec, které spadaly pod jeho

jurisdikci; po proplacení nákladů Říčanských peníze kontribučním úřadům vraceli (proplacení ovšem leckdy trvalo mnoho let). Nezbytným předpokladem byla úzká spolupráce s vrchnostenskými úřady a zájem vrchnosti (knížat z Lichtenštejna) na bezproblémovém fungování soudu. Co se týče jednotlivých složek nákladů, největší díl připadá na výdaje za stravu obžalovaných a soudní režii (procento podílu u těchto složek vychází shodně na 46%), zcela zanedbatelné jsou náklady na výkon exekuce. Důvodem toho je, že říčanský soud – na rozdíl od soudů v řadě jiných lokalit – jen zřídka vynášel kapitální tresty. Ve druhé polovině 17. století je mírnost rozsudků dána snahou vrchnosti po hospodářském oživení panství těžce postižených třicetiletou válkou (v případě ukládání kapitálních rozsudků by byla finanční zátěž pro Říčany těžko únosná); v první polovině 18. století, kdy rozsudky namísto vrchnosti vynášel pražský apelační soud, se zase projevuje obecná zmírňující tendence trestů – v mnoha procesech je vyneseny kapitální trest po žádosti o milost změněn na nucené práce, proto odpadají náklady za provedení exekuce, a naopak stoupá soudní režie (platby písařům, poslům apod.) a výdaje za stravu obžalovaných.

Jan Šimek, *Costs incurred on the activities of the capital case court in Říčany in 1667–1757*

The activities of the capital case court of the subject town of Říčany in 1667–1757 are depicted in detail in six court manuals containing, among other things, 63 lists of costs incurred in relation to criminal proceedings. This paper analyses the lists: not only individual expenditures incurred on various cases, but also the total costs of the capital case agenda as a whole, and the share of individual items (food for the delinquents, costs of executions, court overheads) in the total costs of proceedings. The total sum of 1969 guldens spent on criminal proceedings in the whole period would be a tremendous burden for a town like Říčany. For that reason, the local authorities have applied at the state authorities for the reimbursement of the costs of most ex officio proceedings; the code issued by Joseph I in 1707 provided for the reimbursement of costs, that is why the majority of the lists of expenditures originated in the first half of the 18th century). The court in Říčany received cash from “contribution” authorities of the demesne Uhříněves and Škvorec, which were in its jurisdiction. After the costs were reimbursed, Říčany’s authorities paid the money back to the contribution authorities although it often took many years before the debt was repaid. However, Říčany was required to closely cooperate with manorial nobility authorities and the concern of the manorial nobility (the Liechtenstein princes) about the flawless functioning of the court. As far as individual items of the expenditures is concerned, the costs of food for the accused and the court overheads take up the biggest share (each 46%) while the costs of executions are marginal. The reason was that the court in Říčany, unlike courts in many other regions, only rarely awarded capital punishments. In the second half of the 17th century the court awarded lenient sentences because of the demesne’s efforts to recover its economy severely affected by the Thirty Years’ War (the costs of awarding capital sentences was unbearable for Říčany). In the first half of the 18th century, the sentences were issued by the Prague Appeal Court instead of the manorial nobility court, as a result of which the sentences tended to be moderate too – in many cases, the capital punishment imposed was, after a petition for clemency, altered to forced labour. This is why there are no costs of execution and, on the contrary the costs of food for the accused and the court overhead costs are rising (payments to the scribes, messengers, etc.).

MARTIN HŮRKA, Delikt „rušení náboženství“ na panstvích Kounice a Kostelec nad Černými lesy od osmdesátých let 18. století do poloviny 19. století

Soubor spisů vzešlých z vyšetřování deliktů spojených s rušením náboženského smíru a pokoje na středočeských panstvích Kounice a Kostelec nad Černými lesy na úrovni vrchnostenských (místních) soudů nám poodhaluje tamější situaci vnímání

protináboženských deliktů ze strany zejména místních panských a částečně i krajského úřadu v době po vydání tolerančního patentu, tedy v době, která byla klíčovým způsobem ovlivněna tereziánskými a josefinskými osvícenskými reformami a kdy zde zároveň vznikla oficiální konkurence katolické církve. Ze spisů vyplývá patrná snaha úřadů a soudů o zachování klidu a nevytváření napětí mezi vesnickými sousedy, čím se potvrzují nedávné výzkumy na tomto poli. Popsané přestupky z velké části mají své kořeny v pochopitelných drobných denních střetech evangelíků a katolíků žijících pohromadě v jedné obci, někdy se vyskytují vážnější konflikty způsobené náboženskou či osobní nevraživostí (či žárlivostí katolických kněží na „rozpínající se“ evangelíky), jsou však jen výjimečně podpořeny náznaky hlouběji promyšlené věroučné argumentace. V případech se objevující témata nejsou svým obsahem nijak výjimečná oproti situacím zjištěným již dříve jinými badateli, hodné povšimnutí mohou být častější narážky na sv. Jana Nepomuckého. Potvrzuje se význam Kšel jakožto regionálního evangelického centra. Rozsáhlý soubor vzniklý z vyšetřování excesů nekatolíků v letech 1782–1783 po podrobném zpracování přinese nové informace o projevech zdejších evangelíků krátce po získání náboženské svobody a formování právě onoho kšelského centra. Zároveň je třeba dále blíže prozkoumat, proč výskyt vyšetřovacích spisů ze zdejších panství končí (až na ojedinělý případ z roku 1835) závěrem druhého desetiletí 19. století. Obrázek rovněž nebude úplný bez studia pramenů kriminálního soudu. Současně je potřebné provést srovnávací sondu i v jiném teritoriu.

Martin Hůrka, The “Religionsstörung” delict at the demesnes Kounice and Kostelec nad Černými lesy from 1780s till the mid-1900s

A collection of documents coming from the study of delicts linked to the disturbance of religious conciliation and peace at the Central Bohemian demesnes of Kounice and Kostelec nad Černými lesy by local manorial courts somewhat reveals how delicts against religion were viewed primarily by local manorial as well as regional authorities in the period after the issuance of the Edict of Toleration. This was a period affected to a great extent by enlightenment reforms under Maria Theresa and Joseph II and also a period in which an official competitive church of the Catholic Church was established. It can be inferred from the documents that the authorities and courts attempted to keep the peace and not create tensions between neighbours in the country, which affirms the outcomes of recent studies in this area. The delicts described originated, to a large extent, in minor day-to-day disputes between the Protestants and the Catholics living together in one village. There are also more serious conflicts caused by religious or personal animosity (or Catholic priests' envy of the expansive Protestants) which are, however, rarely supported by a more elaborated religion-related arguments. The individual cases involve topics that are not exceptional in any way compared to other cases described by various researchers in the past. What may be interesting to note are more frequent references to St. John of Nepomuk. The cases document the significance of Kšely as a regional Protestant centre. A detailed review of extensive collection of documents as the outcome of investigation of excesses by non-Catholics in 1782–1783 will bring to light new information on the acts of local Protestants shortly after being granted religious freedom and after the establishment of the above mentioned Kšely centre. At the same time, the reason the investigation files found at the local demesnes date only until the end of 1820s (except for a single case from 1835), needs to be looked into more closely. What also needs to be studied are the sources of criminal courts. The issue should also be looked at using a benchmarking study in other locations.

MATOUŠ JIRÁK, Jubilejní památníky knížete Jana II. z Lichtenštejna v revírech Lesního úřadu Nové dvory

Výsadba jubilejních dubů knížete Jana II. z Lichtenštejna a javorů císaře Františka Josefa I. byla výjimečnou a dobře organizovanou akcí lichtenštejnského lesnictva. Tuto akci inicioval

vynikající lesnický odborník Julius Wiehl, který v té době nastoupil do knížecích služeb jako vrchní lesní rada a posléze i přednosta nově zřízeného Lichtenštejnského lesního ředitelství v Olomouci. Studie seznamuje čtenáře s obsahem Wiehlových pokynů pro zřizování jubilejních hájů s kamennými památníky a detailně popisuje jednotlivé lokality v lesních revírech, které podléhaly někdejšímu Lesnímu úřadu Nové dvory – tedy přibližně v rozsahu bývalého panství Uhříněves. K získání poznatků o jubilejních výsadbách byly využity prameny uložené v Moravském zemském archivu v Brně ve fondech F 128 – Lichtenštejnské cirkuláře, normálie a instrukce, F 31 – Lichtenštejnská lesní zařizovací kancelář Břeclav a F 30 – Lichtenštejnská ústřední účtárna Bučovice.

Matouš Jirák, Jubilee monuments of the Prince Johann II of Liechtenstein in the forest districts of Forest Authority in Nové Dvory

The planting of jubilee oak trees of Prince Johann II of Liechtenstein and maple trees of Emperor Franz Joseph I of Austria was an extraordinary and well-organised event of the Liechtenstein forestry. It was initiated by an excellent forest specialist Julius Wiehl, who started working as the chief forest councillor at that time and later on as the director of the newly built Liechtenstein Forest Directorate in Olomouc. The study acquaints the reader with Wiehl's orders for the establishment of jubilee orchards with stone monuments and describes in detail individual locations in forest districts which belonged to the former Forest Authority in Nové Dvory, i.e. in the area similar to that of the former demesne Uhříněves. The information on the jubilee tree planting was based on sources in the following collections of documents deposited in the Moravian Land Archive in Brno: F 128 – Liechtenstein Circulars, Norms and Instructions, F 31 – Liechtenstein Forest Establishing Office in Břeclav and F 30 – Liechtenstein Central Accounting Department in Bučovice.

EVA GREGOROVIČOVÁ, Životní kruh. Rodinné události toskánské linie habsbursko-lotrinského rodu na panství Brandýs nad Labem 1861–1866

Předkládaná studie se zabývá na základě dokumentů z Rodinného archivu toskánských Habsburků, uloženého v Národním archivu v Praze, rodinnými událostmi, které se v prvních letech po příchodu toskánských Habsburků udály na brandýském panství v rámci rodiny nových majitelů, především s využitím autobiografických záznamů z deníků bývalého toskánského velkovévody Leopolda II., který se v roce 1860 stal vlastníkem tohoto bohatého patrimonium. Popisuje mezníky v životních osudech toskánské pobočné habsbursko-lotrinské linie v letech 1860–1866, jako byl odchod mladších arcivévodů Ludvíka Salvátora a Jana Nepomuka za zdravím do italských Benátek, příprava sňatku druhorozeného syna Karla Salvátora s Marií Immakulatou Neapolsko-sicilskou, vybudování sídla tzv. Rezidence ve Staré Boleslavi pro mladý manželský pár, kde se mladým manželům v letech 1862 a 1863 narodily dvě děti. Připomíná sklon Marie Ferdinandy Saské v lednu 1865 na brandýském zámku, stejně jako svatbu Marie Luisy, dcery Leopolda II. a Marie Antonie, a knížete Karla Isenburg-birsteina, jež se konala v brandýské zámecké kapli 31. května téhož roku. Nakonec popisuje dramatický odchod toskánských Habsburků, kteří byli nuceni pod hrozbou prusko-rakouské války víc jak na půl roku opustit Brandýs.

Eva Gregorovičová, Life circle. Events experienced in the Tuscan line of the Habsburg-Lorraine family at the demesne of Brandýs nad Labem in 1861–1866

The paper presents events that took place in the family of the new owners at the demesne Brandýs nad Labem in the first years after the arrival of the Tuscan Habsburgs, based on the study of documents from the Family Archive of the Tuscan Habsburgs deposited with the National Archive in Prague. Specifically, the paper makes use of autobiographical notes written in the diary of the former Tuscan Grand Duke Leopold II, who became the owner of this rich patrimony in 1860. The paper describes milestones in the lives of Tuscan's

secondary Habsburg-Lorraine line in 1860-1866, such as for instance the departure of younger Archdukes Ludwig Salvator and Johann Nepomuk for health reasons for Venice, Italy, the preparation of a wedding of the second-born son Karl Salvator with Maria Immaculata of Naples and Sicily, construction of a mansion ("the Residence") in Stará Boleslav for the young newlyweds, where two of their children were born in 1862 and 1863. The paper recalls Maria Ferdinanda of Saxony passing away at the Brandýs castle in January 1865 as well as the wedding between Maria Luisa, the daughter of Leopold II and Maria Antonia, and prince Karl of Isenburg-Birstein, which took place in the chapel at the Brandýs castle on 31 May the same year. Finally, the paper describes the dramatic departure of the Tuscan Habsburgs, who were compelled to abandon Brandýs for more than six months by the threat of the Austro-Prussian war.

MILAN PÁTRA, Spolková sociálně-zdravotní péče na příkladu okresu Brandýs nad Labem v letech 1939–1945

Na bývalém brandýském okrese v letech 1939–1945 působily spolky zabývající se sociálně-zdravotní péčí, a to především u dětí a mládeže. Tyto dobrovolné instituce měly celostátní působnost a navazovaly na svou prvorepublikovou činnost, kdy byly též nazývány polooficiálními institucemi. Jednalo se o Okresní péči o mládež, Ochranu matek a dětí, Červený kříž a Ligu proti tuberkulóze.

Přes určité problémy, které byly těmto spolkům ve sledované době kladeny, jako bylo např. vybudování nového tábora v lese u Nového Vestce kvůli odstoupení pohraničí Německu či spory s kuratoriem ohledně dorostu, si vedly celkem zdárně. Ostatně brandýská Okresní péče o mládež byla považována za jednu z nejlépe vedených a její tajemník se stal od roku 1940 ústředním obvodovým tajemníkem. To se ovšem už netýká Červeného kříže, jehož provoz byl ukončen. Ochrana matek a dětí byla pevněji včleňována do Okresní péče o mládež, jehož byla jedním z odborů. Dále jí připadl úkol starat se o chod pravidelných a nepravidelných útulků (domovů) pro batolata a malé děti do šesti let. Liga proti tuberkulóze se díky získání rentgenu a mikroskopu posunula z poradny na diagnostickou stanici pro zjišťování tuberkulózy.

Můžeme tedy konstatovat, že i ve válečných letech si sociálně-zdravotní spolky působící na bývalém brandýském okrese dokázaly najít své místo a nadále si udržet své vybudované postavení z předchozích let.

Milan Pátra, Social and health care associations - a case study of Brandýs nad Labem in 1939–1945

In 1939–1945 in the former Brandýs nad Labem district, there were associations engaging in social and health care, especially for children and the youth. These charitable institutions were active throughout the whole country and built on their activities as "semi-official" institutions in the period of the First Republic. Such organisations included for instance District Youth Care Centre, Organisation for the Protection of Mother and Child, the Red Cross and the League against Tuberculosis.

Despite certain problems that these associations faced in the monitored period, such as establishing a new camp in the forest near Nový Vestec due to the cession of the border areas to Germany, or youth-related disputes with the trustees, the associations fared quite well. It is not surprising that the management of the Regional Youth Care Centre in Brandýs Nad Labem was deemed one of the best. Moreover, its secretary was appointed the central district secretary in 1940. This, however, does not apply to the Red Cross, which was closed down. The Protection of Mother and Child was closely integrated into the District Youth Care Centre and became one of its departments. It was entrusted with the duty to manage regular as well as irregular refuges (homes) for infants and small children under the age of six. Having acquired an X-ray machine and a microscope, the League against Tuberculosis

transformed from a consultancy room to a tuberculosis diagnostic station.

As a result, we can assert that the social and health associations in the former Brandýs nad Labem district during WWII were able to keep operating and managed to retain the position they had built up in the preceding years.

MICHAL PLAVEC, Letecká bitva o Bílé sobotě 1945. Nové pohledy z českých i zahraničních archivů

Jedna z největších leteckých bitev na konci druhé světové války v okolí Prahy se uskutečnila 31. března 1945 mezi Kralupy nad Vltavou a Klecany. Utkali se v ní američtí stíhači z 31st Fighter Group americké 15. letecké armády, kteří měli základnu na letišti Mondolfo v Itálii, a němečtí stíhači z Kampfgeschwader (Jagd) 6, kteří působili z letišť Klecany a Kbely. Němečtí piloti byli původně bombardovací letci. Stíhací výcvik začali až na konci listopadu 1944 v Čechách a rozhodně se nedá napsat, že na konci března 1945 byla jejich jednotka stoprocentně boj schopná. Samotní američtí piloti označili německé letce za útočné, ale nezkušené.

Letecký souboj skončil jednoznačným vítězstvím Američanů. Ve vzduchu se utkalo sedmnáct amerických stíhačů s nejméně deseti německými stíhacími letouny. Američané neztratili ani jedno letadlo a sami nárokovali osmnáct sestřelených německých letadel a jedno sestřelené pravděpodobně. Američtí letci ale museli hlásit více vzdušných vítězství, než ve skutečnosti dosáhli.

Četnická hlášení uvádějí místa sestřelů deseti letadel, přičemž u posledního z nich si vůbec nejsme jisti, zda jeho havárie nějak souvisela s leteckou bitvou. Zahynulo pět německých pilotů včetně velitele 4./KG(J) 6 Hptm. Erwina Zöllnera, nositele vysokého vyznamenání Německý kříž ve zlatě.

Michal Plavec, Air battle on Easter Saturday in 1945: New findings discovered in Czech and foreign archives

One of the biggest air battles in Prague's vicinity at the end of the World War II took place between Kralupy nad Vltavou and Klecany on 31 March 1945. It was a battle between US fighters from the 31st Fighter Group of the 15th US Army Air Force, which was based at the airport in Mondolfo, Italy, and German fighters from Kampfgeschwader (Jagd) 6, who were based at the airports in Klecany and Kbely. Originally, the Germans were bomber pilots and it was as late as in November 1944 that their fighting training began in Bohemia, so saying that their unit was fully ready for battle at the end of March 1945 would not be quite true. The US pilots themselves said that German pilots were aggressive but inexperienced.

The air battle ended as a clear victory for the US fighters. It involved 17 US fighters and at least 10 German fighter planes. The Americans did not lose a single plane and claimed to have shot down 18 German planes and another was labelled as "probably" shot down. However, US pilots must have reported more air victories than they really achieved.

Gendarmerie reports indicate the locations where only 10 airplanes had been shot down. However, it is not sure that the last one's crash was related to the air battle or not. The death toll included five German pilots including the Commander 4./KG(J) 6 Hptm. Erwin Zöllner, who was a recipient of a high military decoration – the German Cross in Gold.

JAROSLAV JÁSEK, Káranská vodárna slouží sto let

První skutečně pitná voda byla do hlavního města Prahy puštěna před stolety. Po odborných, společenských i politických bojích byla podle projektu Adolfa Thiema postavena Káranská vodárna jímající pitnou vodu z přirozené infiltrace z řeky Jizery a z artéských vrtů. Tato vodárna byla po dlouhá léta hlavním dodavatelem pitné vody do Prahy. V období protektorátu se dokonce uvažovalo touto vodou zásobovat Berlín. V roce 1968 byla její

kapacita zvýšena o infiltraci umělou. Od roku 1899 do roku 1921 bylo toto vodohospodářské dílo spravováno korporací měst a obcí zvanou Společná vodárna. Po vniku Velké Prahy byla správa i provoz plně v gesci Vodáren hl. m. Prahy. Stavba vodárny a její provoz velmi ovlivnily a stále ovlivňují rozvoj dolního Pojizeří.

Jaroslav Jásek, Káraný waterworks has been running one hundred years

on the development of the lower part of the Jizera basin.

The first truly potable water started flowing to the capital city of Prague one hundred years ago. After expert, social as well as political disputes, the Káraný waterworks was built, based on a project by Adolf Thiem. The waterworks took the drinking water by means of natural infiltration from the River Jizera and artesian drilled wells. The waterworks was, for a long time, the main supplier of drinking water to Prague. During WWII, suggestions were made to supply the water as far as to Berlin. In 1968 the waterworks capacity was increased by artificial infiltration. From 1899 to 1921 the waterworks was run by the corporation of towns and municipalities called Společná vodárna (Joint Waterworks). After the establishment of Great Prague, the administration and operation was under full management of the Vodárny hl. m. Prahy (Waterworks of the Capital City of Prague). The construction and the operation of the waterworks has had a significant impact on the development of the lower part of the Jizera basin.

JAN KRÁLÍK, Ke kořenům hudebního rodu Bendů

Genealogií české hudební rodiny Bendů, jejíž hlavní představitelé František Benda a Jiří Antonín Benda se narodili v Benátkách nad Jizerou, se zabývalo více badatelů. Revize všech dat dostupných v matrikách, v publikovaných edicích autobiografie Františka Bendy, v protokolech z výslechu jeho rodičů atd. svědčí pro původ rodu po meči ze Mstětic a Toušeně. Zároveň umožňují nahradit dosavadní účelově konstruované genealogické napojení novým bezrozporným řešením, které zpřesňuje totožnost Jana Jiřího Bendy, otce proslulých hudebníků.

Jan Králík, Back to the roots of the Benda musical family

A number of researchers have already searched the genealogy of the Bohemian musical family of the Bendas, whose main representatives František Benda and Jiří Antonín Benda were born in Benátky nad Jizerou. The review of all data available in birth, marriage and death records, in the published editions of the autobiographies of František Benda, in the protocols from interrogations of his parents, etc. indicates that the Benda family in the male line originated in Mstětice and Toušeň. At the same time, this enables replacing the current purposely construed genealogical link with a new one, which is incontestable and more precisely identifies Jan Jiří Benda as the father of the famous musicians.

Vlastislav JANÍK, Příběh rodiny Baumanovy

Bez obětavých spolupracovníků, jako byla rodina Baumanova, by se parašutistům nepodařil splnit jejich zadaný úkol. Bohužel za svoji aktivní účast v národním odboji proti okupantům zaplatili cenu nejvyšší. Oba manželé byli popraveni v koncentračním táboře Mauthausen. Jejich syn Svatopluk byl internován až do konce války v Městském domově péče o mládež. Po válce ho jako sirotka vychovávali prarodiče jeho maminky.

Vlastislav Janík, The story of the Bauman family

The paratroopers would not have been able to fulfil their task if it had not been for the dedicated collaborators such as the Bauman family. Unfortunately, they paid the highest price for their active participation in the national resistance movement against their

occupants. The parents were executed in the Mauthausen concentration camp. Their son Svatopluk was interned until the end of the war in the Municipal Youth Asylum. Being an orphan, after the war reared by his grandparents on his late mother's side.